



# Hajmáskér

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

# HAJMÁSKÉR

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI  
KÉZIKÖNYV



# TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 5
2. Hajmáskér bemutatása 7
3. Örökségünk 10
4. eltérő karakterű településrészek Hajmáskéren 13
  - Ófalu*
  - Újfalu*
  - Lakótelep*
  - Kertvárosi lakóterület*
  - Régi laktanya – honvédelmi és katonai terület*
5. Építészeti útmutató 24
  - Tetőhajlásszög*
  - Magasság*
  - Tetőforma*
  - Színek*
  - Telepítés*
  - Terepalakítás*
  - Kerítések*
  - Kertek*
  - Erkélyek, tornácok*
  - Ajtók, ablakok*
  - Homlokzatképzés*
  - Részletek*
6. Mai példák 41
7. Utcák, terek 45



## BEVEZETÉS

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, településével. Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, szeretik és békében élnek egymással. Igaz ez az emberi kapcsolatoktól a zenén át egészen épített környezetünkig.



A Bakony a Dunántúli-középhegység legnyugatibb és legnagyobb hegysége, melyet a Devecser és Várpalota között húzódó nyugat-keleti irányú törésvonal két részre oszt, Északi- és Déli-Bakonyra. Hajmáskér az Északi-Bakonyban a Séd-folyó völgyében található, mely a Balatontól 12 km-re húzódik. A kőépítkezésű, erdő borította hegyvidékes Bakonyban és a vízzel együtt élő Balaton-felvidéknek a találkozásánál a törésvonalban fekszik Hajmáskér település.

A Bakonyban korábban fa- és sövényfalú épületeket emeltek, majd az erdők ritkulásával a 18. század folyamán a kő lett a fő építőanyag. A fehér, szürkés vagy sárgás színű dolomitból és mészkőből, valamint a vörös homokkőből és fekete bazaltból rakott kőfalak sajátos, egyedi hangulatot adnak a falvaknak. Hajmáskér településen is megfigyelhetők ezen építőanyagok.

Az új építőanyagok megjelenése az épületek szerkezetére, formájára is hatással voltak, így a lapos kövekből dongaboltozatokat, boltpincéket építettek, ami magasabb szintre emelte a bortárolást. A települések korábban teleksoros úti falvak voltak, majd a 19. századtól a szűk faluhatárok miatt bekövetkezett halmazosodás és a közös udvarok rendszere volt jellemző, valamint az újonnan telepített falvakban a szabályos kimért telkek domináltak.

*„Vajon csak a megőrzés a kötelességünk? Vagy inkább fenntartani, gondozni, hasznosítani, gazdagítani és úgy továbbörökíteni?! Hagyományos népi építészeti emlékeinkből sokat tanulhatunk, megőväsük, felújításuk nem öncél. Jól kell sáfárkodnunk ezzel a ránk maradt örökséggel. Táj, természeti, épített értékeink gondozása, gyarapítása és továbbadása elválaszthatatlan életünkötől és kultúránktól. Örökségül adni azt, amit mi is apáinktól, nagyapáinktól kaptunk, ami sorsunk, életünk színtere, a hely ahol születtünk, ahová emlékeinkbe visszatérünk és ragaszkodunk.”*

*Krizsán András és Somogyi Győző szavai*



## HAJMÁSKÉR BEMUTATÁSA

Hajmáskér az Északi-Bakony lábánál, a Balatontól 12 km-re fekszik. A település határában kialakított hatalmas katonai lőtér Magyarország legnagyobb ilyen létesítménye, amely ma is működik, ezt a honvédség jelenleg is használja.

Történelme régi időkre nyúlik vissza, mivel területén a középkor óta magyar népcsoportok laknak. Már 1343-tól vannak feljegyzések a településről, Keer formában említették. A Kér utótag egy törzsnevet őriz, így valószínűsíthető, hogy a település középkori lakói egy honfoglaló törzshöz tartoztak.

Hajmáskéren nagyobb mértékű fejlődés a katonai tüzérségi lőiskola megszervezésével történt. 10 év alatt duplájára nőtt a lakosság száma, ami leginkább az ide telepedett fegyveres erők miatt volt. A katonaság távozása után csökkent a lakosok száma és ez napjainkban is gondot jelent a településen, elsősorban a nagyszámú katonai objektum hasznosítás miatt.

Fényes Elek így írt Hajmáskérről 1851-ben:

„Hajmáskér, vagy Hagymáskér magyar falu Veszprém vármegyében, a budai országútban, Veszprémtől 5 óranegyedre: 351 katolikus, 28 evangélikus, 513 református és 12 zsidó lakja, katolikus és református anyaszentegyházakkal. Vannak őrlő és kalló malmai, és egy mesterséges készületű fűrészmalma, mind a Séd vizén. Erdeje a Bakonyból nagy, s benne sok vad tanyázik. Földesura a veszprémi püspök.”

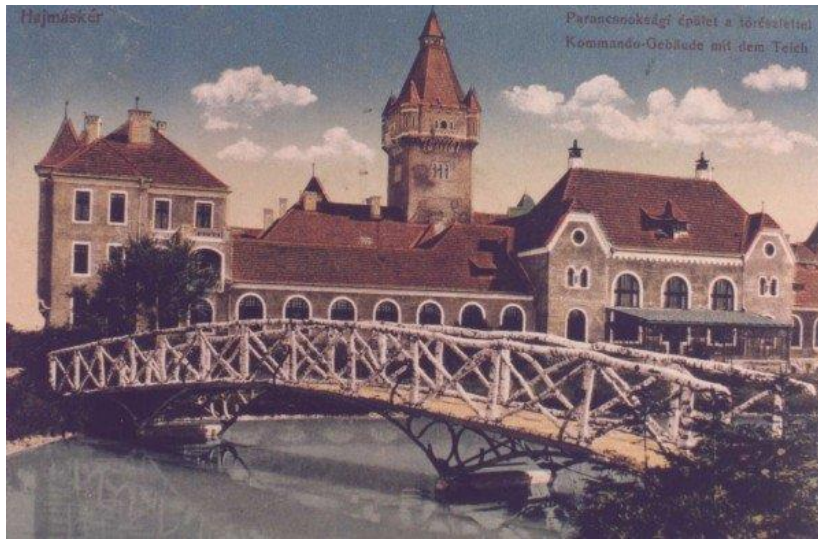




A települést a korábbi leírások kétutcás faluként említik, melyek közül az egyik a mai Kossuth Lajos utca – a Veszprém-Öskü-Várpalota összekötő út, a másik pedig az ezzel párhuzamos Dózsa György út. Azonban ennyire tisztán nem mutatkozik meg a kétutcás jelző, mert több helyen összeköti őket egy-egy kisebb utca, illetve köz, ami közlekedési szempontból szükséges kapcsolat. A Veszprém-Székesfehérvár vasútvonal a „kertek végében” épült meg, azaz a falu mellett, az alsó utcával párhuzamosan, így a település szerkezetét nem érinti.

Külön egységet jelent a település szerkezetében a katonaság által korábban kiépített, illetve használt igen jelentős, hosszan elhúzódó terület a Tábori út északi oldalán. Az út déli oldalán több ütemben lakóterületek épültek ki különböző szempontok alapján.

A településen két templom található, melyek elhelyezkedése érdekesen kapcsolódik a település szövetébe. A római katolikus templom telke kis szigetként, csaknem teljesen körüljárhatóan helyezkedik el két utca találkozásánál. Ez igazolja, hogy a 11-12. századi templom ezen a helyen állt, hiszen akkoriban a falu közepén, kiemelkedő részen építették fel a templomokat.



A református templom a Rákóczi utcában található, melyet oldalhatáron állóan, előkert nélkül, az utcai telekhatárra építettek, mivel így illeszkedik az utcaképhez.

A településen az újabb telekosztásoknál oldalhatáron, vagy szabadon álló beépítés a jellemző előkerttel. Ugyanakkor többszintes úszótelkes beépítésű épületeket is találunk. Az ófalu településrész szerkezete évszázadok alatt létrejött organikus fejlődés eredménye.

A falu központjában szürke, kastélyra hasonlító épület található, ez volt az 1907–1910 között megvalósított katonai tüzérségi és lövésziskola főépülete. Sok különböző funkciójú épület sorakozott itt azokban az évtizedekben, amikor az itteni katonai tábor a fénykorát élte: szerepelt ezek között léghajógarázs, lovarda és vágóhid is. Önálló táborként külön pénzneme is volt, ezek mind papírpénzek voltak: 10, 20, 50 filléres és 1, 2, 5, 10 koronás bankjegyek. Miután a második világháború végén kiszorították a térségből a német hadsereget, a hajmáskéri bázist a szovjet hadsereg vonta hatáskörébe, és birtokolta egészen 1990. november 15-ig (a Magyarországról való kivonuláskor az első szovjet katonai szerelvény Hajmáskérről indult).



A település területére korábban az agrártevékenység volt jellemző, egészen addig amíg a katonai szervezetek nem települtek be és alakították ki a hatalmas területet elfoglaló tüzérségi lőteret és egyéb katonai létesítményeket. Ez a tényező rendkívüli mértékű változást idézett elő mind a település életében (lakosság számának jelentős növekedése), mind a külterület tájhasználatának megváltozásában. A település körüli sáv kivételével mezőgazdasági tevékenységre alkalmatlan a talaj, mivel hegyes, erdővel borított a környék, valamint a katonai tevékenységek itt folynak. A katonai létesítmények kiürítése mellett ma is változatlanul működik a tüzérségi lőtér. A volt honvédségi területek beépítése sajátos egységet mutatnak, amit a katonai szempontok határoztak meg, azonban igényes építészeti megoldást mutatnak ezek a múlt század elején épült épületek.

Az utcakép vonatkozásában jellemzőiben egységes arculatot mutató beépítést nem lehet találni a településen, inkább néhány épületegységet mutat figyelemre méltó egységet.



## ÖRÖKSÉGÜNK

Hajmasker természeti adottsagai, törtelmének sokszínűsége, a lakosság együtt élése adja azt az identitást, ami épületei, közterületei szintjén is kifejeződik.

A római katolikus templom környékén - mely a bal oldali képen látható - az ősi településrag aprótelkes beépítésének megőrzése településtörténeti szempontból jelentőséggel bír. A templom barokk stílusú, mely a 18. században épült. A templom helyén egy kicsi körtemplom állt.

A református templom alaprajza kereszt alakot mutat négy karzattal. Az épület maga késő barokk stílusban épült, a berendezése, a szószék viszont a klasszicista jegyeket hordozza magán.

A két templomon kívül műemléki védelem alatt áll az 1901 és 1910 között épült egykori császári és királyi tüzörségi lövőiskola épületei. A bal képen látható a kapuépület, mely az elmúlt években felújításra került. Az épület ma múzeális kiállítóhelyként funkcionál.

A törzsepület jelenleg általános iskolának ad helyet, mely szabadon álló nyújtott téglalap alaprajzú épület két magasabb és szélesebb oldalrizalittal, egy alacsonyabb és keskenyebb középrizalittal és az ezeket összekapcsoló szárnyakkal.

Műemléki környezet területébe tartoznak az imént említett két épület, valamint a további honvédségi terület épületei is.



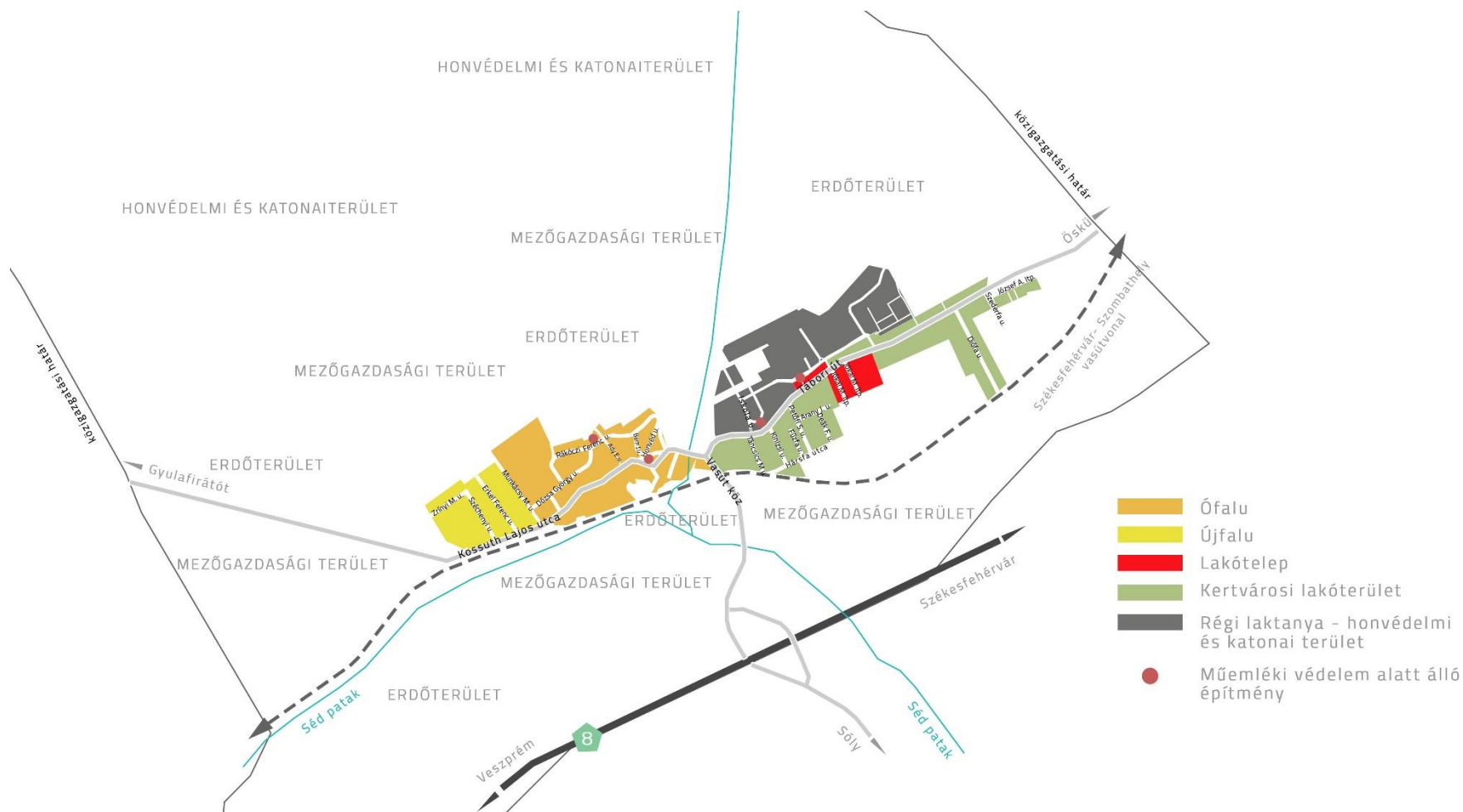
A képen látható parancsnoki épület is védelem alatt áll, melynek felújítása javasolt. Nagyméretű, körülépített udvarú épület, a toronnyal hangsúlyozott középtengelyű főhomlokzata és oldalhomlokzatai kétemeletesek, hátsó homlokzata földszintes szárnyak között egy emeletnyi magasságú pavilonszerű részt fog közre. A főhomlokzatának közepén emelkedő torony körülbelül ötven méter magas, az épület 95,2 méter hosszú és 60,75 méter széles.

A honvédelmi terület része:

- a legénységi lakóépület, ami összetett tömegű építmény; az istállók, amik két U alakú egymás felé fordított épületek, melyek egy téglalap alakú udvart fognak körül;
  - a tiszti barak, mely egy szabadon álló egyemeletes, két belső udvaros épület;
  - a markotányos épület, mely szabadon álló egyemeletes épület, amihez rövid oldalain egy-egy földszintes, oromzatos oldalszárny csatlakozik;
  - a lovarda, mely szabadon álló egyterű csarnok főhomlokzatán alacsonyabb előrésszel
  - a legénységi épület, mely nyújtott H alaprajzú egyemeletes épület főhomlokzatán négytengelyes középizalittal, oldalszárnyain hullámpalával borított kontyolt, keresztoszárán ugyanilyen borítású nyeregetővel
  - a földszintes őrségépületek, melyből 9 darab található a területen. A kilenc épület közül egy a többitől kissé távolabb helyezkedik el, nyolc darab viszont egy nagyméretű, téglalap alakú udvart fog körül, melyek közül a rövid oldalon álló négy, és a hosszoldalakon álló négy egymással megegyező kialakítású
  - a víztorony, mely nyolcszög alaprajzú, enyhén gúlásodó tömegű, vasbeton pillérvázú építmény
- Az épületek építészetileg egyedi karaktert hordoznak magukkal, melynek megőrzése fontos feladat.



## ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK



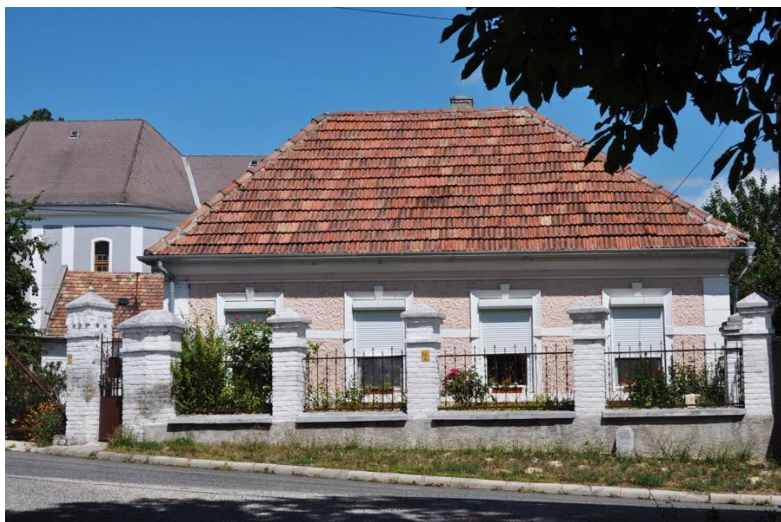


## ÓFALU

Az ófalu településrészben, ahol történetileg kialakult oldalhatáron álló beépítést kell alkalmaznunk, javasolt az utcára merőleges tetőgerinc és a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása. Az épületek csak magastetővel létesíthetők. Ez jellemzően 40-45 fok közötti, mellyel gazdaságos geometriájú tetőtér alakítható ki. Ezenkívül pozitívum, hogy nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét.

A településkép egységessége érdekében kedvezőbb, ha a ház oromzattal fordul az utca felé, és nem kontyolt tetővel. Utcával párhuzamos gerincű utcai szárny ott alakítható ki, ahol a környező épületek már ilyenek. Keresztbe beforduló belső épületrészt csak kellően széles telek esetén érdemes alkalmazni, ott is megfontolással: ne vágja ketté a kertet első és hátsó kertre.

Az ófalu településrészben lévő beépítésre a hagyományos hosszú telkes egytraktusos lakóházak jellemzőek. A hosszú telkeknek az utcára néző végében helyezkednek el a lakóházak, ezektől távolodva pedig az állatokot kiszolgáló épületek, majd a veteményeskert, gyümölcsöskert. A lakóház mellett "tisza udvar" alakult ki, e mögött a gazdasági udvar, majd a telek hátsó részén a veteményeskert. A nyeregtetős házak mellett azonban találunk sátoztetős kockaépületeket is, melyek már négyzetes alaprajzú kéttraktusos épületek.



A település régi magját a Kossuth Lajos utca, Honvéd utca, Hunyadi utca, Rákóczi Ferenc utca és a Dózsa György utcák által határolt terület, illetve beépítés határozza meg. A történelmi településrészben több védett épület található, így azok megőrzése fontos feladat. Az Ófalu Kossuth Lajos utca menti része, a római katolikus templomtól nyugatra nyilvántartott régészeti lelőhely. Az utcakép teljes egészében nem ad egységes képet, csupán néhány épület együttese mutat egységességet. Az új épületek építése, valamint a meglévők átépítése során a hagyományos elemek továbbgondolása, a folytonosság megőrzése a cél.

A kertés házaknál hasznos egy megfelelő méretű, kialakítású tároló. A tárolók tervezésénél jó ha összhangban van az épülettel, mivel így egységes képet kapunk.

Ugyanez igaz a kerítésekre is. Az utcai kerítésnél érdemes a környezet szép példáit megfigyelni, azok nyomán mai módszerekkel, friss hangulatú, de illeszkedő kerítést tervezni, építeni. A település belterületi zöldfelületeinek döntő hányadát a lakótelekek kertjei adják, a természeti adottságaiknak megfelelően.







## ÚJFALU

Az újfalu településrészen régi, összevont vagy újonnan kialakított telkeken oldalhatáron álló beépítést kell alkalmaznunk, javasolt az utcára merőleges tetőgerinc és a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása. Ez jellemzően 35-45 fok közötti, mellyel gazdaságos geometriájú tetőtér alakítható ki, és a déli tetőfelületre esetlegesen épített napelemek hatékonyan tudnak működni. Ezenkívül pozitívum, hogy nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét.

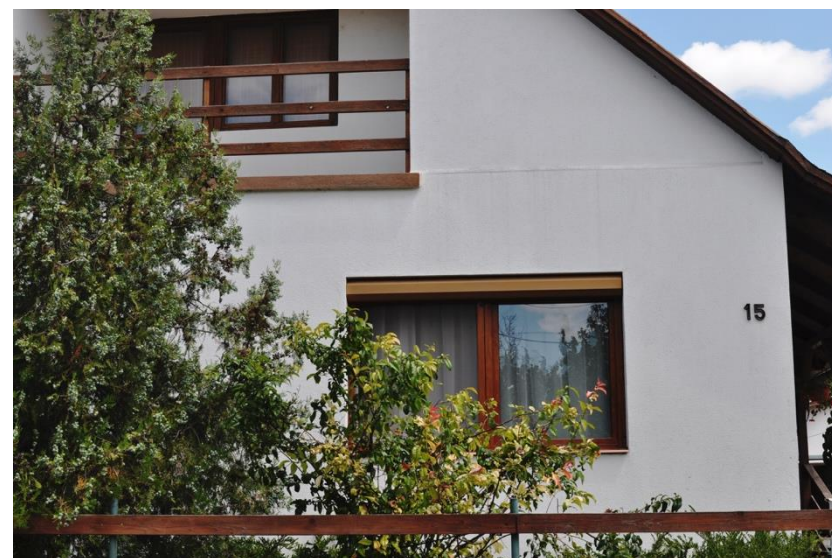
Az újfalunak is két különböző beépítésű részét különíthetjük el, az egyik a hagyományos 90-es években épült családi házas övezet, a másik pedig a 2000-es években megjelent mediterrán stílusú földszintes, alacsony tördelt tetőhajlásszögű épületek. A hagyományos családi házas területen az épületek színvilága a pasztell, visszafogott színeket követi, míg az újabb részen az élénk, feltűnő színek figyelhetők meg.

A település belterületi zöldfelületeinek döntő hányadát a lakótelkek kertjei adják, a természeti adottságaiknak megfelelően.



*„Ne feledjük, egy hely alapvető identitása nem állandó és megingathatatlan, hanem élő organizmus, ami fejlődik és időről időre nyilvánvalóbbá válik. Az évszázadok alatt kialakult települések arculatát nemcsak korok, stílusok határozzák meg, hanem saját gazdasági és társadalmi adottságaik, egymáshoz viszonyított helyzetük és kapcsolataik is befolyásolták.”*  
Krizsán András és Somogyi Győző szavai

Az újonnan beépült településrészekben nem a hagyományos építészeti megoldások mutatkoznak, hanem a modern építészeti elemek. Ez megfigyelhető a tömeg kialakításánál, a tetőformánál, a beépítési módnál, kerítésnél. Kerülendő a tömör, átláthatatlan kerítés, mivel a nyitottabb, átlátszóbb kerítés naposabbá, levegősebbé teszi a kertünket.





## LAKÓTELEP

Magyarországon a lakótelepek elterjedése a második világháború után indult meg, amiben a szocialista államnak nagy szerepe volt, amely a háború utáni általánosan jellemző lakáshiányt próbálta enyhíteni a panelek gyors építésével.

A második világháború után az oroszok állomásoztak a településen, akik a táboron belül panelházakat építettek közvetlenül a központi épület szomszédságában. Az oroszok kivonulása után a panellakások magántulajdonba kerültek, ezért bonyolulttá vált az erdeti térszövet visszaállítása. A családi házas, kertvárosi övezetből emelkednek a magasba ezek az épületek. A települések belső övezetéhez közel épültek fel a lakótelepek, közművel már ellátott vagy könnyen ellátható területeken. A telepek még emberi léptékűek voltak, 4 szintes épületekből álltak. Az épületek típusstervek és normák alapján épültek.

A terület építészeti karakterét a korszakra jellemző többszintes, lapostetős háztömbök határozzák meg. Új épületek elhelyezésére csak úgy van lehetőség, hogy a Tábori út északi felén, a katonai területen lévő rossz állapotú, minőségű épületek elbontásra kerülnek. A felújításuk, bővítésük, átépítésük az övezetben meghatározott maximális építménymagasság és egyéb előírások betartásával lehetséges.





A képen látható épület korábban épült, mint a fenti képen lévő panelépületek. Ez az épület még barátságosabb megjelenésű, mint a lapostetős tömbök. A magastetővel, a megtört színekkel, tetőablakokkal, különböző méretű ablakaival élhetőbb környezetet biztosít, mint az egymás után sorolt téglatestek szalagablakokkal.

Az utóbbi időben egyre többen foglalkoznak a paneltelep rehabilitációjával, hiszen fontos, hogy az emberek milyen környezetben élnek. A magyarországi panelek jelentős része fizikai és/vagy szociális kihívások miatt rehabilitációra szorul. Habár a válságjelek még nem mutatkoznak meg olyan hatványozottan Hajmáskéren, azért fontos foglalkozni a lakótelep problémakörrel. A viszonylagos elzártság, a lakások homogén szerkezete egy negatív hatást indít el és a szegregáció lehetőségét is felvetik. Az épületek átgondolt, minden oldalról megvizsgált tervezése nagyon fontos, mert ettől válik élhetővé.

„Az építészet több, mint egy halom építőanyag, ahogy a vers is több, mint néhány szó. Szellemi, lelki esszenciája van, ezek uralják materializált valóját, utóbbi csak megtestesülése az előbbinek, ahogy egy versnek sincs valós értelme, ha véletlenszerű szavakat dobálunk egymás után. Terek, tömegek, anyagok korrekt és nagyszerű játéka a fényben.”

Lucien Hervé



## KERTVÁROSI LAKÓTERÜLET

A kertvárosi településrészen oldalhatáron álló beépítést kell alkalmaznunk, javasolt az utcára merőleges tetőgerinc és a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása. Az épületek csak magastetővel létesíthetők. Ez jellemzően 40-45 fok közötti, mellyel gazdaságos geometriájú tetőtér alakítható ki. Ezenkívül pozitívum, hogy nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét.

A településkép egységessége érdekében kedvezőbb, ha a ház oromzattal fordul az utca felé, és nem kontyolt tetővel.

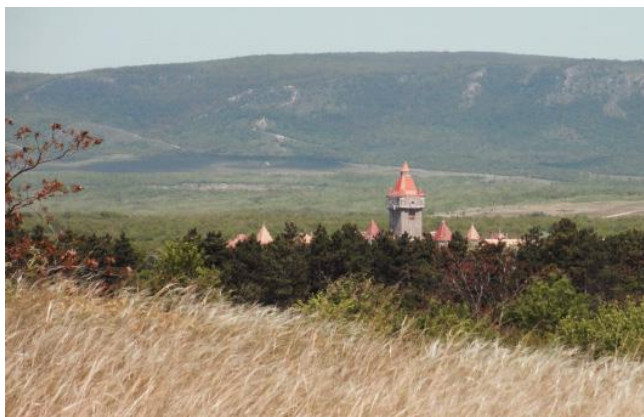
A kertvárosi területen lévő beépítésre a hagyományos családi házas beépítés jellemző megfelelő arányú telkekkel. A telkeknek az utcára néző végében helyezkednek el a lakóházak, melyek előtt gondozott előkertek találhatóak, az épület mögött hátsókert van, mely nemcsak a rekreációt szolgálja, hanem veteményeskertként és gyümölcsös-kertként is funkcionál.

A nyeregtetős házak mellett azonban találunk sátoztetős kockaépületeket is, melyek már négyzetes alaprajzú kéttraktusos épületek.

A természeti környezet harmonikus kapcsolatot alkot az épületekkel, az utcákban lévő zóldsávok fontos elemei a kertvárosoknak.



## RÉGI LAKTANYA – HONVÉDELMI ÉS KATONAI TERÜLET



A 20. század első éveiben az Osztrák-Magyar Monarchia a környező országok hatására villámgyors katonai fejlesztésekbe kezdett, melynek egyik példája a Hajmáskéren felépült császári és királyi tüzérségi kiképző laktanya, amelyet méretei miatt a legtöbbször katonavárosnak emlegettek. Az 1911-ben átadott 60 épületből álló komplexum Közép-Európa legnagyobb lőterével rendelkezett, az önellátásra rendezkedett be. Területén víztornyot, iskolát, két templomot, kórházat, tejüzemet, hűtőházat, vágóhidat, ezeregyszáznál is több lovat befogadni képes lovardákat, színházat, szennyvíztisztító telepet, léghajócsanakot is találhatott az itt szolgáló katona. A központban álló háromszintes tornyos kastélyszerű épület az egész környéket uralta. Az épületek körül nagy kiterjedésű, szépen gondozott park volt, valamint egy mesterséges tó íves fahíddal.

Az 1990-ig tartó szovjet megszállás, valamint a vandálok rendszerváltás utáni megjelenése nem tett jót az épületeknek, mivel a lovardát színházzá, a templomot mozivá alakították, az épületeket lelakták, panellakótelepeket építettek. Az azóta eltelt 27 év során az épületek felét, köztük a fogadóépület háromnegyedét le kellett bontani, mivel életveszélyessé váltak, felújításukat az állam nem finanszírozta.

Jelenleg posta, iskola és közösségi ház működik a területen, valamint a tíz ötemeletes panelház lakásaiban újra van élet.

## ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Arra a kérdésre, mitől szép egy lakóház, nem lehet egy mondatban válaszolni.

Neves építészek és filozófusok a különféle megközelítések ellenére egyetértenek azonban abban, hogy a közhiedelemmel ellentétben a szépség nem szubjektív, nem részrehajló. Szép az, ami érdek nélkül tetszik, mondja Kant.

A szépség sokféle lehet.

Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat.



## HAJMÁSKÉR

### TETŐHAJLÁSSZÖG

Hajmáskér településrészein az épületek tetőhajlásszöge közel azonos kialakítású. Az újfalu területén vannak alacsonyabb hajlásszögű házak, valamint a lakótelep területén lapostetős épülettel. Az épületek jellemzően magastetővel létesíthetők. A fő tömeget meghatározó tető hajlásszöge 35 foknál alacsonyabb, 45 foknál meredekebb nem lehet.

A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetüknek, hogy illeszkedjenek az utcaképbe.



## MAGASSÁG

A településen az épületek magassága közel azonos 4-4,5 méter, kivéve a lakótelepen, ahol 12,5 méter. A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetük. Új ház építésénél fontos, hogy illeszkedjen a két szomszédos épület magasságához, valamint a környezethez, a túl magas épületek rontják az utcaképet.



## TETŐFORMA

Hajmáskér történeti településrészén az épületek egyszerű, szimmetrikus nyeregtetővel létesíthetők, mely lehet konytolt is.

Tördelt tetőformájú épület az újfalu és a kertvárosi településrészén található. A lakótelepen lapos és nyeregtetős tetők is vannak.

Tetőhéjalásként égetett agyagcserép ill. ahhoz színben és formában illeszkedő, kizárólag „pikkelyes” (vörös és vörösésbarna) egyéb héjalás alkalmazható, kék, sárga, valamint telt színek nem alkalmazhatók. Nem alkalmazható a fém anyagú héjalás, kivéve a hagyományos állókorcos lemezfedést. Alkalmazható viszont a hagyományos régi betoncserép és nád, és az antracit szürke pala. Bitumenes zsindegy fedés kizárólag meglévő pala fedés felújítására lehet alkalmazni.

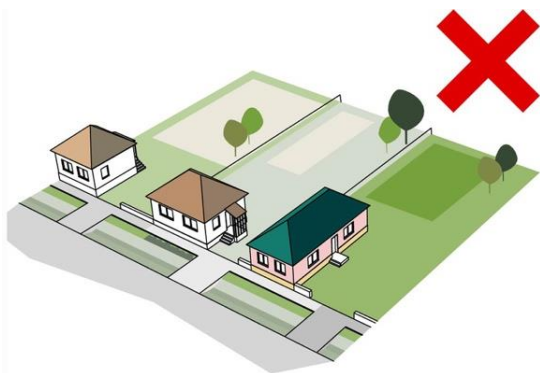


### SZÍNEK

A település épületeinek színvilága kizárólag tájba illő szerkezettel, anyaghasználattal, színezéssel alakíthatók ki.

A település legtöbb részén visszafogott, a környezethez illeszkedő színhasználat jellemző, kivéve az újfaluban, ahol egymás után különböző színű épületek sorakoznak.

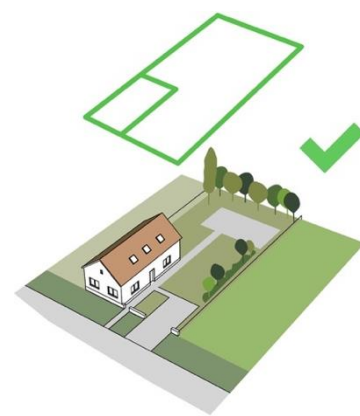
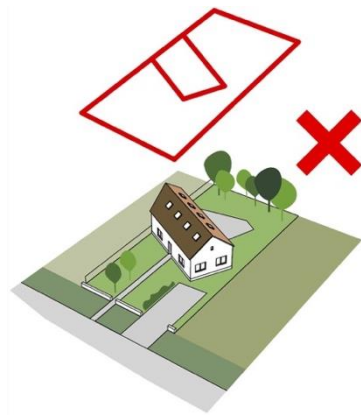
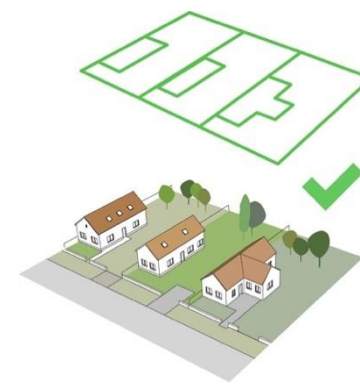
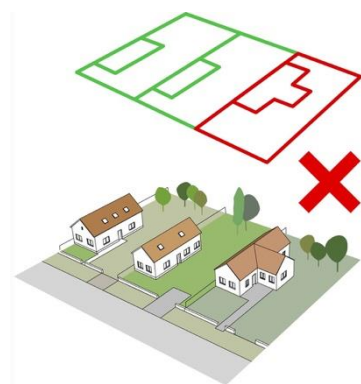
Kerülendő a feltűnő, kirívó színhasználat, a rikító színű fémlemez fedések és burkolat.



### TELEPÍTÉS

Hajmáskér településrészeiben az épületek telepítése oldalhatáron álló, a telken belüli elhelyezkedése jellemzően az utcára merőleges rendszerű. A lakótelepen az épületek úszótelteken helyezkednek el.

Kerülendő a nem utcával merőlegesen telepített, indokolatlanul nagymértékben hátrahúzott épületek építése. Az épületek a telék oldalhatárán állnak, a ház mögött növényzettel határolva kialakítható védett kert.



## TEREPALAKÍTÁS

Hajmáskér településének a magas talajvízállású településrészekben a terepszint alatti építkezéseknél a víz áramlás útját nem szabad elzárni, a talaj- illetve rétegvizek továbbvezetési lehetőségét meg kell oldani.

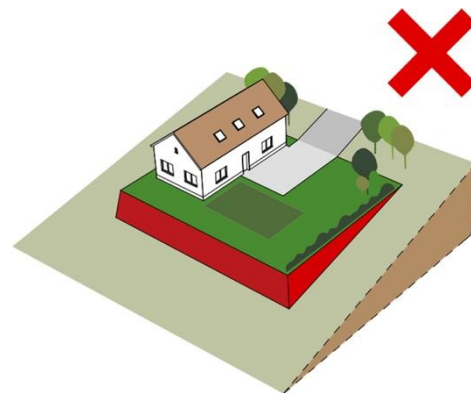
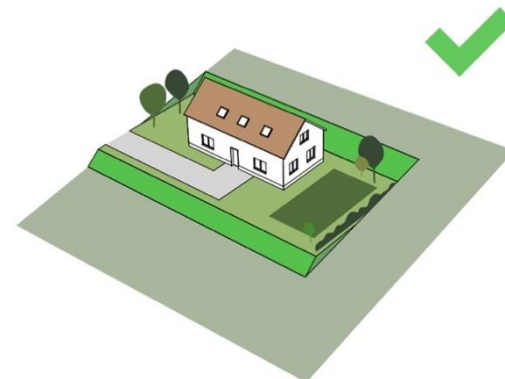
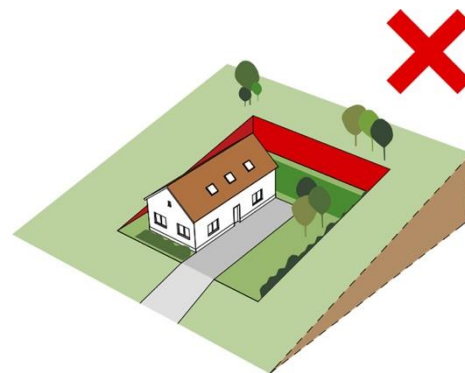
Törekedni kell a lehető legkevesebb föld megmozgatására.

Az épületeket, építményeket a lehető legjobban terepre kell illeszteni. Egy tagban 1,0 m-nél nagyobb feltöltések, ill. bevágások, valamint 30 foknál nagyobb hajlásszögű részsűk nem alakíthatók ki.

Nem elfogadható az épület földbevéjása, mivel így az esővíz összegyűlik a mélyedésekben és a kert használhatatlanná válik. Továbbá nem jó megoldás az épület teljes kiemelése sem, mivel így a ház kiemelkedik a környezetéből, nem illeszkedik a terepadottságokhoz.

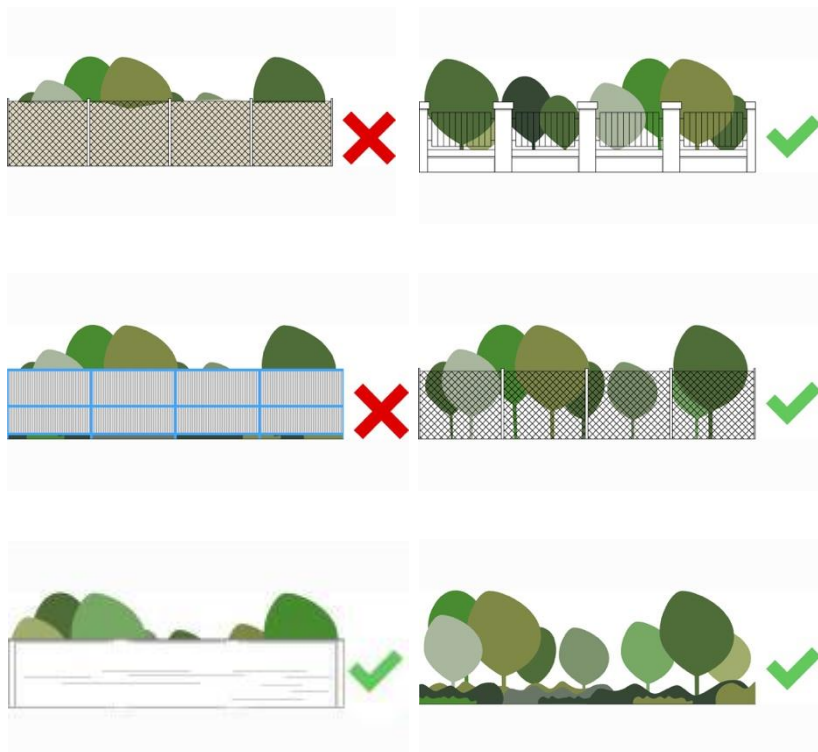
Jó megoldás a terepalakításnál az épület részleges bevágása, így a kitermelt földdel feltölthető egyenesre a telek, kevés földet kell megmozgatni.

Kedvező megoldás, ha az épület eleve a terepre illesztve épül, így teljesen illeszkedik a terepadottságokhoz, környezetéhez, valamint minimális földmunka szükséges.



## KERÍTÉS

Hajmáskér különböző településrészein a helyben kialakult anyag és formavilágú kerítések javasoltak. Tömör kerítés csak max. 140 cm magas lehet és rakott terméskőből, vagy vakoltan készülhet. Natúr deszka kerítés csak natúr fa megjelenésű lehet és max. 160 cm magas, valamint legalább 35 % áttörtségű. Egyéb kerítés max. 160 cm magas lehet max. 60 cm magas tömör lábazattal és fölötte min. 50% áttörtséggel. Élősövény esetében sövénybe húzott sima dróthuzal is alkalmazható. Belső kerítésnek drótfonat vagy léckerítés alkalmazható, max. 20 cm-es tömör lábazattal. Látszó beton, látszó zsalukő nem alkalmazható.



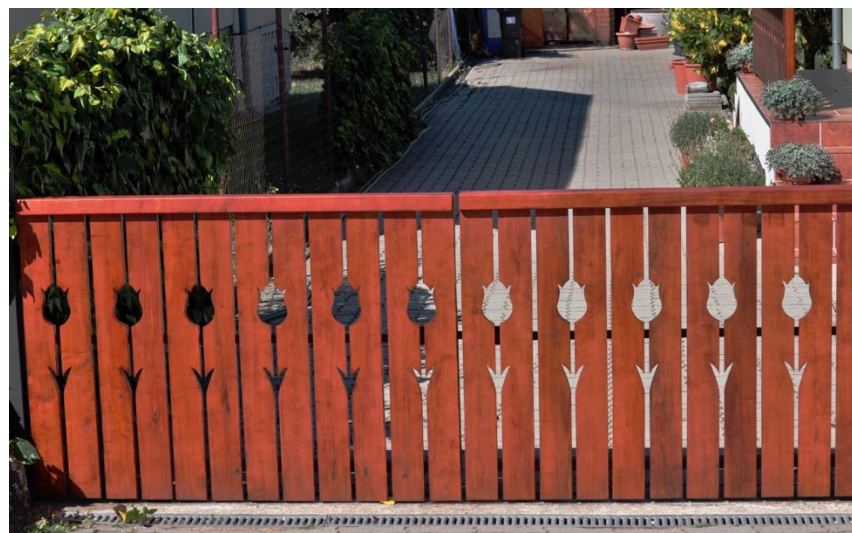


## KERÍTÉSEK

A kerítések vizsgálata során megállapítottuk, hogy vannak hagyományosan alkalmazott anyagok és formák, mint például a kő kerítés megtörve a fával, a klasszikus kovácsoltvas kerítések, a fa kerítések, a tömör helyi kőből készült kőkerítések, valamint a sövénykerítések, melyek borostyánnal, lilaakáccal, illetve vadszőlővel vannak befuttatva. Mint az épületek esetében a kerítések kialakításánál is ajánlott a hagyományos, természetes anyaghasználat.

A kerítéssel körbehatároljuk a telkünket, épületünket, ezért fontos, hogy összhangban legyen az épülettel. Az épületnél alkalmazott színek, formák, anyagok megjelenése a kerítésnél is alkalmazhatók, sőt fontos is, hogy alkalmazzuk.

Növényekkel való kombinálás kiváló takarást biztosít és emellett elkerülhető a fal-szerű megjelenés. A növényzet évszakonkénti változása sokszínű kerítést eredményez, mindig újfajta megjelenést ad a területnek.





## KERTEK

A kert éppolyan fontos helyszíne a telkünknek, mint az épületek, mivel a kert teremti meg a kapcsolatot a természettel, a rekreáció, a pihenés színtere, de ugyanakkor haszonkértként is megjelenhet. A formák, színek, anyagok ugyanúgy fontosak a kert kialakítása, tervezése során, mint az épületnél. A kert nemcsak az alkotás színtere, hanem a kikapcsolódásé is. A kert tulajdonképpen az épület folytatása a szabadban, mindkét esetben az emberi tevékenységek helyszíne, csak mások az arányok, építőanyagok.

A kertnek különböző részei vannak funkció szerint lehatárolva. Beszélhetünk előkertről, mely az egész kert bejáratául szolgál, és szépen keretezi az épületet. Jó példa a következő oldal alján látható épület előkertje, mely érdekes, figyelemfelkeltő eleme a háznak. Hátsókertről, mely a rekreáció, kikapcsolódás színtere, illetve oldalkertről, ahol jellemzően a gépkocsibeálló és az épület bejárata kerül kialakításra.

Megfelelő növényalkalmazással, dús növényzettel a kert árnyékoló funkciót is betölthet, ami a meleg nyári napokon igazi felüdülés. Építkezéskor még a tervezés során érdemes végiggondolni, hogy a meglévő növényzetből mit lehet megmenteni és az épületet ennek függvényében célszerű kialakítani.

A régi paraszti építkezéshez sajátos kertkialakítási forma és növényanyag is tartozott: éppolyan jellemző volt rá, mint a házra a meszelt fal vagy az oszlopos tornác.

A falusi házakban a díszkert részének tekinthető a virágos tornác, virágos ablak is, amit cserepes növényekkel díszítettek, cserép helyett gyakran rossz fazekakba ültettek. Jellemzőek voltak az erős illatú, színű, aromás dísz- és fűszernövények. Hajmáskér településen ezek a parasztkerti hagyományok néhol ma is megfigyelhetők.

Szabályként azt mondhatjuk el, hogy a telek területének minimum 50%-a zöldfelület kell hogy legyen.

A zöldterületeken az egyes telkek zöldfelülettel borított részének legalább 1/3-át háromszintű (gyep-cserje- és lombkoronaszint együttesen), növényzet alkalmazásával kell kialakítani, kizárólag egyszintű növényzet a zöldfelülettel fedett terület legfeljebb felét boríthatja.





## ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A népi építészet egyik jellegzetes eleme az oldalsó oszlopos tornác, melynek kialakítása, elhelyezkedése többféleképpen lehetséges. A tornác egy félig nyitott, folyosószerű, fedett tér, mely nyáron kiválóan árnyékol, az év többi szakaszában pedig véd az esőtől, hőtől. Esztétikus megjelenése és praktikussága okán az épületek meghatározandó eleme is lehet. Hajmáskér településen nem sok háznál jelenik meg tornác, előtető, azonban párat érdemes megemlíteni. Az erkélyek jellemzőbb elemei a településnek, mint a tornácok.

A fa szerkezet könnyedebb megjelenést kölcsönöz a házaknak és kitűnően kombinálható tömörebb téglá vagy kő oszlopokkal, valamint a fára felfuttatott növényzettel, ami árnyékoló hatással is bír. Fontos az épület anyagaival összhangban lévő anyaghasználat az erkély, tornác, előtető kialakításánál.

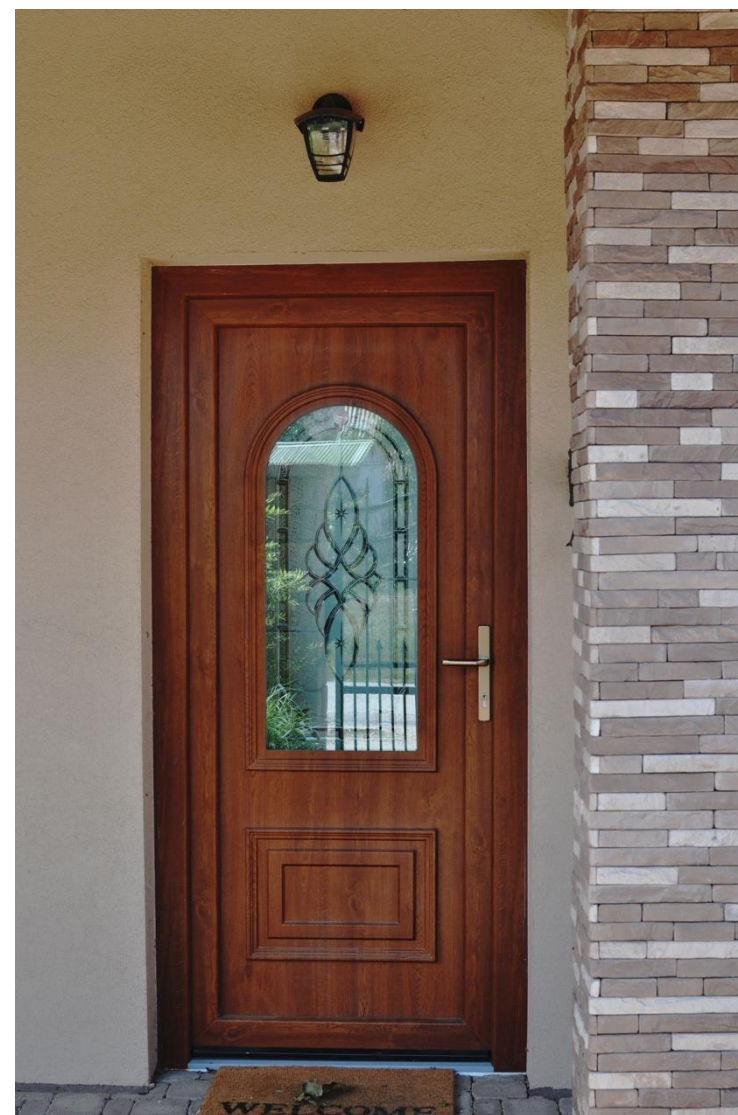


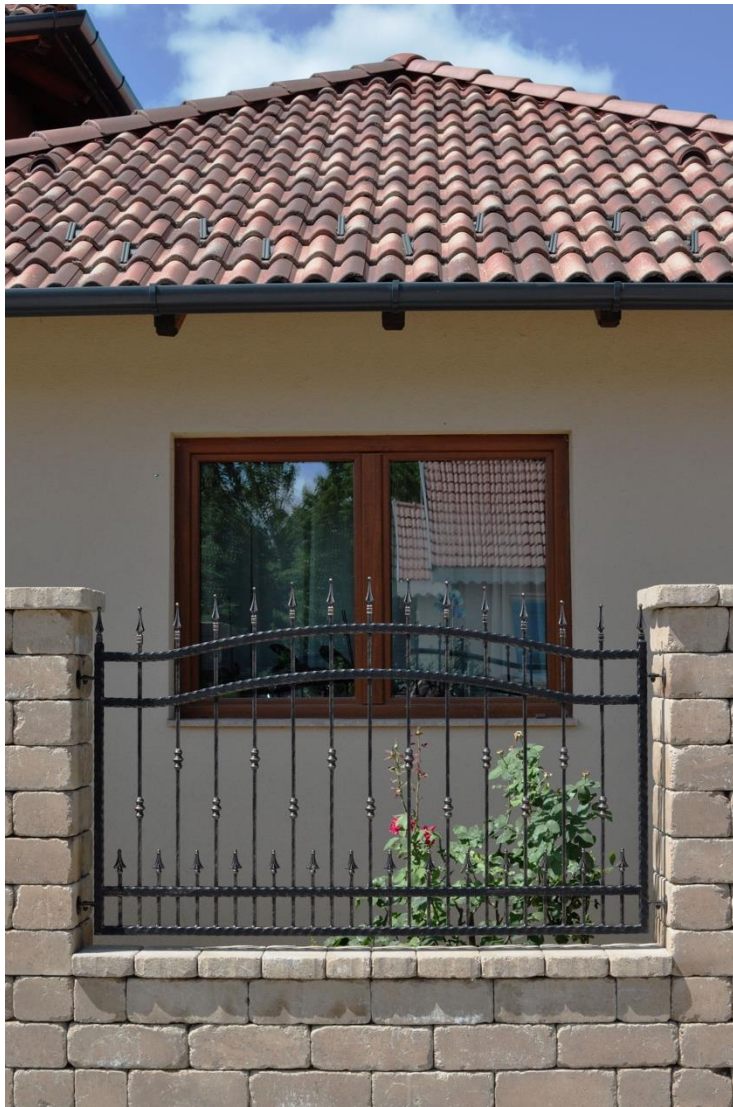
## AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek külsejére, esztétikai megjelenésére jelentős hatással vannak a nyílászárók. A zárt épület tömegét az ajtókkal, ablakokkal nyitjuk meg a külvilág felé, ezért fontos, hogy milyen módon tesszük. A népi építészet házain a fából készült, osztott spalettás ablakokat, valamint fa ajtókat alkalmaztak. Hajmáskéren a nyílászárókra leginkább a sötét- és világosbarna, fehér színek alkalmazása, valamint a fa és műanyag jellemző.

Új épületek építése esetén tetszőleges anyagú, de leginkább a fa mintázatú, vagy erezetű, víztiszta, vagy matt síküvegezésű ablakok beépítése javasolt. Az utcai homlokzaton spaletta, vagy zsalugáter kialakítása javasolt, mely esztétikus megjelenést biztosít az épületnek. Ez leginkább az Ófalu területén ajánlott. A nyílászárók javasolt színe világos, közép és sötétbarna, fehér, zöld vagy szürkével való tört árnyalatok. Védett épületeknél el lehet térni.

Az álló formátumu ablakok használata előnyösebb, mint a fekvő ablakoké, mivel arányaiban jobban illeszkedik az épület tömegéhez. Kerülendő a túlzottan díszített, élénk színű ajtók használata, ehelyett az egyszerű, hagyományos ajtók részesítendőek előnyben. Törekedni kell a hagyományos arányok megtartására, a kellemes arányú ablakok megfelelő kiosztására. A garázskapuk kialakításakor az épülettel azonos anyaghasználat ajánlott, valamint a visszafogott megjelenés.





## HOMLOKZATKÉPZÉS

A homlokzat kialakítása nagyon fontos az épületnél, mivel ez az arca a háznak. A hagyományos arányok megtartására kell törekedni, a kellemes arányú ablakok kiosztására. A homlokzaton a természetes anyaghasználat, formák alkalmazása javasolt. A falazott, vakolt felületek részesítendőek előnyben a homlokzatképzésnél. Az Ófaluban az utcai homlokzaton kerülendő az erkély kialakítása. Tetőhéjalásként égetett agyagcserép ill. ahhoz színben és formában illeszkedő, kizárólag „pikkelyes” (vörös és vörösesbarna) egyéb héjalás alkalmazható (kék, sárga, valamint telt színek) nem alkalmazhatók. Nem alkalmazható a fém anyagú héjalás, kivéve a hagyományos állókorcos lemezfedést. Alkalmazható viszont a hagyományos régi betoncserép és nád, és az antracit szürke pala. Bitumenes zsindey fedés kizárólag meglévő palafedés felújítására lehet alkalmazni.

Az ófaluban csak a hagyományokhoz illeszkedő homlokzati megjelenés alakítható ki. Meg kell tartani, valamint újra kell építeni a macskalépcsős oromfalakat.

A túldíszített, túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét és utána inkább zavaróan hat a nyugodt, tiszta településképben. A jól megválasztott burkolat nemcsak a hangulatot, hanem az épület védelmét is szolgálja.

A képen látható homlokzatképzéseknél a hagyományos arányok, formák alkalmazása látható, mely a környezetéhez is alkalmazkodik. Ez egy olyan kombináció, mely lehetővé teszi, hogy egyszerre kiemelkedjen és illeszkedjen a településképbe az épület. Az osztott nyílászárók arányai és egymáshoz való viszonyuk harmóniát teremtenek a homlokzaton. A természetes anyaghasználat, a formák és a vakolt felületek összhangja barátságos, esztétikus megjelenést kölcsönöz az épületnek.





## RÉSZLETEK

A népi építészetre, a Bakony építészeti stílusára jellemző elemek mutatkoznak meg az épületeken, a fehér kémény, a díszes csengők, oromfalakon megjelenő kis ablaknyílások egyszerre kölcsönöznek hangulatos, esztétikus megjelenést az épületeknek, a településnek. Az épület nemcsak egészében, de részleteiben is nagyon gazdag elemekkel bír.

Az alsó képen látható épület oromfalán megjelenő kis padlásajtón 1865-ös szám díszleg, mely az épület építésekor került fel. A hagyományos oromzati vakolathím megjelenések Hajmáskéren nem jellemzőek. Itt a sima egyszínű homlokzat tagozatokkal jelenik meg, a szimmetrikus kialakítás jegyében.



A Bakony és a Balaton-felvidék jellegzetes, különböző formájú, díszítésű vakolt és fehérre meszelt kéményei Hajmáskér településen is megjelenik. Ezek a fehér, kellemes arányú kémények megkoronázzák az épületet, hangsúlyossá teszik a tömeget. A vakolt kémények mellett a jellegzetes téglarakású kémények is megfigyelhetők.

Egy rosszul elhelyezett, aránytalan kémény elüt a településen megjelenő kéményektől, elronthatja a felújított épület megjelenését, ezért fontos a kialakításnál a hagyományos arányok, formák, színek, díszítések figyelembevétele.





A különböző díszes házzámtáblák, üdvözlőtáblák, utcatáblák, a kerteket díszítő objektumok karaktert adnak a településnek, megteremtik az időbeni folytonosság érzetét.

## MAI PÉLDÁK

Ebben a fejezetben a településen lévő esztétikus, követendő épületeket mutatjuk be. Új ház építések, átalakításakor fontos, hogy az épület tömegalakítása, homlokzata illeszkedjen a településképhez.

A tömegalakítás a környező épületek tömegétől nagyban függ. Az utcakép összhatását rontja a túl nagy tömegű, terjedős épületek, melyek elnyomják a kisebb épületeket.

Javasolt a hagyományos tömegalakítás, a nem túl széles épületek kialakítása, melyek igazodnak a korábban kialakult utcaképhez.

Az anyaghasználat esetében mindenképpen a természetes anyagok kő-, faburkolat, vakolt falfelületek és a visszafogott színezés részesítendőek előnyben.

Ez az épület az arányos homlokzat-szerkesztés és a természetes anyaghasználat miatt kiemelendő. Az épületen a hagyományos oromzatos, szimmetrikus archetipus forma az uralkodó jegy. Az oromfalon megjelenő vakolatdísz, a díszített ablakok és a vakolt felületek izgalmas homlokzati felületet hoznak létre. Az épület a hagyományos állapot szerint került felújításra, a történeti települési jellegzetességhez igazodva, az arányok betartásával.





A képen egy régi felújított macskalépcsős parasztház látható, mely magával hordozza a Bakonyi vidék jellegzetességeit. Az épület jó tömegarányú, az ablakok egymásmelletti sorolása hagsúlyos homlokzati megjelenést keltenek.

Az oromfalon megjelenő téglalap alakú kis ablakok, valamint a homlokzati tagozatok, melyek a tető hajlásszögéig felfutnak, pozitív benyomást keltenek. A vakolatdíszek szimmetrikusan helyezkednek el a homlokzaton. A természetes anyaghasználat és a növények kompozíciója harmonizálnak egymással, az épület összességében esztétikus látványt nyújt. Az épület szintén jó, követendő példaként említendő, mely teljesen illeszkedik a településképhez, a hagyományos, történelmi utcaképhez.

Az épület jó példa a hagyományos és mai formálás egységének. Az összhanghoz hozzátartozik a kerítés is. Az épület anyaghasználata – vakolt felületek – a kerítés anyagában is visszaköszön.

A vakolt felület szépen kiegészül a körben díszített ablakokkal, a karakteres oromfal a vakolatdíszítéssel, macskalépcsővel kiemelt szerepet tölt be a homlokzaton. A természetes, világos színvilág a növények harmóniája kellemes összképet eredményez.

Ez az épület is jó példa a hagyományos és a mai formálás egységének, illeszkedésének. Az alsó képen a baloldali épület 1898-ban épült, míg a jobb oldali hozzáépült az elmúlt évek alatt, azonban az illeszkedés szabályainak megfelelően. A két épület homlokzata az utcáfrontra néz, a homlokzat és a nyílászárók megfelelő aránya jellemzi az épületet. A kerítés és az épület egyszerű anyaghasználata és színei esztétikus megjelenést biztosítanak.

Az újonnan hozzáépült épület jó példája azoknak az építészeti eszközöknek, melyekkel a homlokzat arányai, a tömeg nagysága befolyásolható.





Az épület jó példa a hagyományos és mai formálás egységének. Az összhanghoz hozzátartozik a kerítés is. Az épület anyaghasználata – vakolt felület, fa zsalugáter – a kerítés anyagában is visszaköszön.

A vakolt felület szépen kiegészül a fa zsalugáterrel, az íves ajtóbejáró megtöri a szögletes formákat, a karakteres nyílászárók kiemelt szerepet töltenek be a homlokzaton. A természetes, világos színvilág kellemes hatást eredményez.

Hajmáskér újjépítésű településrészein javasolt ez a típusú épület kialakítás. Karakteresebb megjelenést, utcaképet eredményez.

## UTCÁK, TEREK

Az élhető, esztétikus és barátságos településeknek a hozzátartozói a gondozott virágos, zöld utcák és terek. A közterületeken, utcákon, tereken lévő növényzet fontos szerepet tölt be a település lakóinak életében, ezért a cél ezek megőrzése, fenntartása és újabbak kialakítása. Hajmáskér településen rendezett látványt nyújt az utcakép. Az épületek előtt kis bokrok, járda, zóldsáv található.

A településre nyugat felől beérve az újfalu településrésze található, az utca mentén falusi földszintes, sátortetős épületek egymás utáni sorakozása fogad minket, melyet néhol megtörnek a nyeregtetős emeletes házak. Tovább haladva elérünk a település ófalu részéhez, ahol a hagyományos régi parasztházak jellemzőek, majd a templomhoz. A településen tovább haladva a Tábori út északi oldalán a műemléki védelem alatt álló volt laktanya területe található, a déli oldalon pedig a kertvárosi terület. Az épületek tömege, formája, a tető kialakítása a hagyományos falusias vonalat követi az Ófaluban, a többi településrészben modernebb megoldásokkal is találkozunk, ezért sajnos nem mindenhol figyelhető meg egységes utcakép.

Sajnos, mint a legtöbb kis településen itt is vizuális konfliktust okoznak a közterületeken kialakított betonoszlopok, és a légvezetékek pókhálója, ezért kedvezőbb lenne a föld alatt megoldani az elvezetésüket.



Az oldalhatáron álló, fésűs beépítés, a zöldfelületek nagy aránya, a széles kétoldalt zöldsávval szegélyezett utcák, a nyeregtetős oromfalas, sátoztetős épületek jellemzik a települést. A természetes anyaghasználat és az egymással harmonizáló, visszafogott színek jellemzőek a történeti és kertvárosi településrészen, melyek a kerítéseken is megfigyelhetők.



## HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégek fontos, jellegzetes tartozékai a településeknek. Az utcaképet nemcsak az épületek és a növényzet alakítja, hanem a hirdetések, reklámtáblák is meghatározzák, ezért fontos hogy megfelelő minőségű, esztétikailag korrekt hirdetések, reklámtáblák és cégek gazdagítsák az utcákat. A figyelemfelkeltés a céljuk, ne legyen meghökkentő. A hirdetések lényege a tájékoztatás, amelyet az utcaképbe illően is megtehetünk.

Hajmáskér település teljes közigazgatási területén reklámhordozó cég-és címtábla elhelyezése csak a jogszabályoknak megfelelően történhet. A reklámhordozók összterülete nem haladhatja meg a nyílás nélküli homlokzatfelület 10 %-át. Az épületeken csak az épületben tevékenységet folytatók helyezhetnek el cég- és címtábla, vagy reklámhordozót.

A település teljes igazgatási területén óriásplakát (multireklám) nem helyezhető el, a meglévők megszüntetendők.

Reklám- és térvilágítással kápráztatást, vakítást, vagy ártó fényhatást okozni, egyéb ingatlan használatát zavarni, korlátozni nem szabad.



## IMPRESSZUM

HAJMÁSKÉR KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

[www.hajmasker.hu](http://www.hajmasker.hu)

[hajmaske@sednet.hu](mailto:hajmaske@sednet.hu)

8192 Hajmáskér, Kossuth L. utca 31.

Telefon: +36 30 502 99 18, 88 587-470

Polgármester: Köbli Miklós

[hajmaske@sednet.hu](mailto:hajmaske@sednet.hu)

Főpítész: Németh Ferenc

[planteus@planteus.hu](mailto:planteus@planteus.hu)

SZERKESZTETTE: Planteus Kft.

SZÖVEG: Cseh Edina, Flickné Magyar Éva, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Török Beáta

FOTÓ: Cseh Edina, Flickné Magyar Éva, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Németh Adrián, Török Beáta

GRAFIKAI TERVEZÉS: Cseh Edina, Flickné Magyar Éva, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Török Beáta

ÁBRA: Az általános építészeti útmutatóban található ábrák a Lechner Nonprofit Kft. tulajdonát képezik. Forrás:

<http://tak.lechnerkozpont.hu>

Hajmáskér, 2017.

